

Ханты ясайд

www.khanty-yasang.ru

ПЯТНИЦА

4 апреля 2014 года

№ 7 (3403)

Основана 1 ноября 1957 года

Поднаваѣт вошн «Тылдаш поры» вѣрсы

Там
номераин
лүннаты

Н. Новыкохова (ФОТО)

7

Сүмәтвош районан
Пәкәр кәртән мир
«Тылдаш поры»
вәрәнтсät

10

Русскинскай
кәртән вүлән, вой-
хүл ведпäслäты
ёх кäсупсы
тэса мэнäс

11

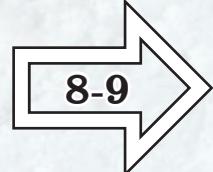
Ёмвошн рәт ясайд
па литература
вәрәт тэты ёх
күтэлн дапäтмит
пүш кäссäт

12-13

Сүмәтвошан
леккар хә Андрей
Головин вәлупсэл
олаңаин

16

Нуви сэнхум
вошн «Культура
ол» пүншты паты
емаңхатл дәштäтсä

**Ёмвош округ кәща
ләнкәр хә Геннадий Бух-
тин мирхот вәрәнтәс.**

Щäта нумäс павäты, хуты ай кәртäта па вош хурасуп кәртäта мäнты тохтүрата па ай леккарата 2014-мит ол сухäнты вәнты вух нётупсы мийляты питлы. Щи хә ясäн щирн, интум тохтүрät 1 миллион аратшойтвухн мäльйт, айлеккарät-500 щурас шойтäн. «Щитям нётупсы. Тәньял 30 тохтүр па вет ай леккар щимäц вух ёша павäтсäт. Мүн щиревн, тäm пүш хäскем хуты щи нётупсы вүты юхатдäт. Нэмäслум, щи вух вүты пäты айлат непекäн ёх кәртäта рәпитетты мäндäт», – лупäс Геннадий Бухтин. Здравоохранение тäхи хуци кәща юкана вәлты хә Александр Владимиров лупäс, щимäц нётупсы мет сырьи щи ёха мäльы, хуйтат леккарät ѣн тäрумты кәртäта касäлдäт.

Мосл лупты, федеральной закон вўранäн вухäц нётупсы щи хäиннехäйта мäльы, хуйтат худна 35 ода ѣн йисäт. Окружной поступы унтасн щит киньши вәншäк ёх щи нётупсыин мäльйт.

**Губернатор айкелäт ара кит-
ты тäхи непек тулмäштäс
Реональда ОЛЬЗИНА**

Хотäт йилпатты олäн мирхот вәс

**Вән кәр тылäщ 19-митн Общественной палата
ёх Ёмвош округев Дума хот йитн мирхот вәрсäт
па айкелäт тәсäт, муй щирн юхи хäшум олäтн
катра хотäт йилпäттты рәпатайт мäнлäт.**

Щи вәр олäн Югра мүв жилищно-коммунальной па энергетика тäхи кәща ләнкәр хә **Марат Юсупов** тäмиты путäртäс:

– Мүнэва шенк ям Общественной советтапа арсыр муниципальной кәщайт пила рәпитетты. Катра хотäт йилпäтты вәр – щит ѣнтäтеп мүн вәтща щиревän ләшäтты вәрэв. Кашäң хäиннехä тäm йисн вәлты хотäл, каврум муй потум йинк па хошум пäта тылäщ мäр коммунальной вухäт сухуптäл. Тämхäтл щи вух унтасн катрая ювум хотäт йилпäтлүв, мүн хущева рәпитетты ёхлүва тылäщ мäр холумтты вухäт сухуптäлүв па па арсыр мосты верäт ләшäтлүв. Юхи хäшум пурайн округев луватн вәлты хäиннехүятта сыгстамтум йинк карты турäт хўват есäлты па арсыр тäхетн газ мäты рәпатайт түншириäна вәрлүв. Сыры

олäтн федеральной вух лўнäтты тäхи нётупсы унтасн мүн округевн катрая ювум хотäт йилпäтсүв. Ин щимäц вериса ѣн ләшäтлүв па щит пäта Россия мүвев кәшайт пäртсäт тäта немасыя округев жилищно-коммунальной тäхет пүншты па лыв вухдал унтасн катра ар йитпи хотäт йилпа хäиннехä вәлты-холты кемäй ләшäтты.

Югра мүв жилищно-коммунальной па энергетика тäхи кәща ләнкәр хә Марат Юсупов ясäт эвäйт уша йис, хуты округев луватн катрая ювум хотäт айн-айн худьева йилпатты питлыйт. Щит пäта тämхäтл Общественной совет па арсыр муниципальной тäхи кәщайт Югра мүвев хотäт омäсты департамент пила ар мосты вәр түнмäтлäт.

Владимир ЕНОВ

Вәрäт юврая тәты пäта вухн пунсыйт

**Рәпатнекäт правайт вәнълъты хә Евгений Кривобоков
ай кәр тылäщ хәсмит хäтäлн айкел äкäтты ёха путäртäс,
муйсар вәрäт лыв инспекция труда немуп тäхийн 2013-
мит олн дәрамтсäт.**

Тәньял щи хота Интернет хўват 1500-кемхуятнепекäтхäншäт, хутысаты лыв рәпатайн шäкательт па арсыр вәрäт олäн юншäсäт. Щит киньши нялкем щурас хäиннехä щи вәрäт олäн лупты пäты щи хота лäнтийлäт. Щи олäн пүтäртмалн, Евгений Владимирович мүвевн вәлты мир пойкас, ләлн лыв мосты пурайн Интернет хўват лывела ат хäиншäт, хән мулты вәрлал рәпатайн юврая мäндäт.

2013-мит олн инспекция труда хуци вәлты рәпатнекäт 2845 пүш арсыр рәпата тäхет нух вантсäт. Щи юпийн ювра вәрäт вәрмэл пäта 1627 хуты па рәпата тäхи 14, 5 миллион шойтвух араттыйн сапла пунсыйт. Тäm йис законäйт поsn кашäң кәща 100-кем щурас шойт вухн пунлы, рәпата хот – 250-350-

кем щурас шойтäн. Кимит пүш кәща юврая ки вәрл, щи юпийн сүтн рәпатайл эвäйт йира павäтлы. Щиты тәньял кät кәщайцäн рәпата эвäйт нух вўсийцäн. Е. Кривобоков нэмäсл, сапла пунты вухäт ин вәлты киньши мëтвена верты мосл, ләлн кәщайт рәпатнекäт шäкательт ат пälсäт. Мосл лупты, сырьи ювра вәрäт пäты тәп кәщайт вухн сапла пунсыйт па йира павäтсäйт, интум вух лўнäтты хутäт па ай кәщайт ищи щи вәр пäта йира павäтлýйт.

Тәньял труда инспекцияйн рәпитетты ёх арсыр тäхетн яңкем щурас äтум вәрäт олäн юха вәрсäт, щи күтн 1700 мултас хäиннехäйт тылäщ вухн па рўтьшäт яңхты вухн мосты пурайн ѣн мийлясыйт. Мет ар щимäц вәр хотäт омäсты тäхетн вәс, щäтарәпатнекäтолшäп

мäр вухн ѣн сухуптäсыйт. Тўтäң өхлäтн рәпитетты ёх 164-кем щос юкана кашäң дапäт 250-кем щос хўват рәпитетты партсыйт. Вантэ, щиты верты ѣн рäхл.

Юхи хäшум олäтн округевн щимäлшäк рәпатнек рәпатаин шäкäттү питсы. Е. Кривобоков лупäс, Ёмвош округ губернатор районной па вошäн кәщайт така инышäтти питäс, ләлн щимäц атум вер ал вәс. Шäлтä труд инспекцияйн рәпитетты ёхтүншириäна хäиннехä правайт вәнълъсäт, щит пäты тämхäтл округ хўваттыйн тәп хәлум миллион шойт вух рәпитетты хутäтата мосты пурайн ѣн сухуптäсыйт. Җавärt тәп лäп тәхрум рәпата хотäтн вәл. Щи тäхет кәща ёха 41 миллион арат шойт вух рәпатнекäта сухуптäтвы мосл. Евгений Владимирович лупäс, Ас нопäтты тылäшн щи вәр түнмäтлүв па лыв тылäщ вухдал ёша павäтлäт.

Реональда СУРЕЙСКАЯ

Депутаты научной миротворческой академии

**Ай көр тылдыш 26-мити Ёмвоши округ дума
20 ода ийти пята научно-практической кон-
ференции вэрэнтс.**

Ши вэн миротворческой академии, округ кэща лэнкэр хэ Г. Бухтин, Уральской федеральной округ эвэлт федэральны инспектор Д. Кузьменко, Тюменской думы кэща лэнкэр хэ Г. Корепанов, Югра Общественной палаты кэща не Л. Чистова, айдат ёх парламент кэща К. Репин, округн хэннехэ вэлтүү щирэгт вэндэлтүү пята рэпитеты хэ А. Сидоров па па хуягтэй юхтынслэгт. Цэвэр поступсэгт вүтүү вер па дума рэпата одёнэн арсыр докладыг түнчтэй.

Г. Бухтин вүща ясэн пүтэрт малн лупас, тэмхэлт дума па правительства ёха поступсэгт дэшгэлтүү па вүтүү өхтүйн инумасн рэпитеты мосл. Округдумын кэща хэ Б. Хоряков пүтэртэй, муйширн

округ дума тывас па муйширн интэм депутатыг тэргүүтэй. Елды лув ясэн тэс, муйсэр комитеттэй, фракцийт дума хушиг вэлдэгт, муйсэр рэпата дыв тэдэгт.

Л. Чистова нэмэлдмэс, муйширн округевн советской пуре вүш эвэлт поступсэгт вүтүү вертынслэгт. Дума кэща лэнкэр хуягт Е. Айпин шуши мир Ассамблея рэпата одёнэн айт тэс. Сэргээнд вош кэща Д. Попов вошэн дума рэпитеты щирэгт одёнэн пүтэртэй. К. Репин айдат ёх парламент рэпата одёнэн пүтэртэй.

Өхтэй тэм конференция пурайн лүнгүүтүү пүтэртэй нэмэсия киникайгаар түрэгтэй.

**Округ дума айкел
Хэнтэй ясэн тулмаштэй
Надежда ВАХ**

Хэнтэй, вухалжат па юрнэт культура Югра мүв сэм лыпийн вэл

Щиты лупас Югра мүв кэща не Наталья Комарова округ дума миротворческой пурайн ай көр тылдыш 28-мит хэтдэн. Лув щигтэй пүтэртэй, хуягтэй 2013-мит олн правительства ёх рэпитетэй, муй вэрсэгт округ мир ям вэлупсы щира.

Н. Комарова ясэн щирн, мянум кэт-хэлүүм тылдыш мэр округ кэща ёх мүн мүвевн вэлтүү оса мир пяты 2013-мит ол рэпатаел одёнэн пүтэртэй, лув па иньшэгтэй арсыр вэртэй одёнэн. Мосл лупты, хуягтэй Югра мүвевн мир 2013-мит олн 2012-мит ол киньши ямашак вэлтүү питсэгт. Округев России мүв па тэхет күтнэдэгтэй тэхийн вэл. Тэта шимэлшак рэпатаилы хэннехэ вэл. Мирев тылдыш вухал мянум олн 7,5 процента вэна ийис. Округ консолидированной бюджет 193 милли-

ард 800 миллиона шойта ийис, дефицит – 36 миллиард 700 миллион шойт. Округев социально-экономической вэртэй яма вэлтүү щира 12 мултас миллиард шойт союмная вүсүү.

Округ кэща не ясэн щирн, мянум олн Югра мүвевн ёштэй яма вэртэй щира 15 миллиард 100 миллион шойт сухултэй. Хэлүүм кэрт вэнтэй кев ёш вэрсэ, щит Нуви санхум, Кондинской районнэн. Шалтгаа Ивдель муухты ям кев ёш вэрсэ, щиты Свердловской области кэншак яхтын питл. Н. Комарова лупас, Югра

Ай көр тылдыш 27-мит хэтдэн Ёмвоши искусствийт Центр хот юнит Югра мүвев кэща не Наталья Комарова округев луватыг ар ол мэр культурын яма рэпитетум хэннехуягтэй майдансэгтэй кэтлуптэй.

Мөвэлд посэгтн мэсийт

Ёмвоши вэлтүү вухаль мир поэт хэ Андрей Тарханов «Почётный гражданин Ханты-Мансийского автономного округа» нэмнэ юкантс. Лув түмпэдн 11 хэннехэ Югра мүв эвэлт «Заслуженный деятель культуры» нэмтэн мэсийт. Ши ёхлув күтн щимэш ненцтэй, щит: Галина Лисевич Локосово кэрт ай няврэмтэй искусствийт школа; Елена Романюк Лянтор вош; Наталья Карпова Нуви санхум вош; Алия Харламова Урай вош эвэлт па па арсыр хуягтэй. Шуши миртэй культура вэртэй нух алумты пята лаурета Сарранпауль вош киникайт лүнгэгдэхтэй хот кэща не Галина Ларионова ийис. Арсыр хурасэн киникайт яма хэншум пята Губернатор майдансэгтэй литература щирн Ёмвоши

округев поэт па писатель хэ Павел Черкашин кэтлуптэй. Иши хурагасуп майдансэгтэй юнитэй ювумюн мэр поэтшэнтэй Юрий Вэлла юкантс. Ишакты непекэтэн Губернатор не Россия мүв народной мастер Александр Сайнахов Сэргээнд вош шуши миртэй культуры тэхийн эвэлт па «Луима сэрипос» газета хушиг редактора рэпитеты не Галина Кондина майданс.

Ши түмпийн Ёмвоши округ кэща не арсыр вэрэнттэй хуягтэй шуши мир вэлупсы щирэгтэй нух алумты пята грантэйн кэтлуптэй. Мосл лупты, хуягтэй культура па искусствийт хушиг рэпитеты хэннехуягтэй тэм күтн арсыр мастер-классыт Ёмвоши вэрсэгт па вошэн ёхлув ванлтэй.

Владимир ЕНОВ

округев шуши мир күтн хэнтэй па вухаль хуягтэй араа ийис. Аршак хэннехэ вэнтэй шушиэнтэй вэлтүү питсэгт. Н. Комарова лупас, мянум олн Ёмвоши Югорской университет шуши мир институт пүншсы, дэлнэ кэртэйн вэлтүү шуши айдат хуягтэй щигтэй атвэнлтэй.

Мосл лупты, кашэн олн аршак няврэм Югра мүвевн сэма питл, 2013-мит олн тэтаа 27 щурас 876 пушаах мүн мүвева юхтэй. Кэща нецеев ясэн щирн, щигтэй аршак вэлтүү хот омасты мосл. Мянум олн и миллион 44 щурас квадратной метра хот омасты. «2012-мит ол киньши аршака ийис. Тэп щигтэй ям хоттэй омасты мосл. Хоттэй ёх ар вух вэлтүү хот пяты сухултэй. Ма щигрэмн, лув ям хоттэй вэлтүү щигтэй» – лупас Н. Комарова.

Надежда НОВЫЮХОВА

Рәпатайлы хуята пәты нётупсы вәл

Атэлт нявремәт ёнмәлты ёха, мәшәң эвет-пухәт тайты мира па ар нявремәң хуята пәты, хуята рәпата ѡн тайләт, мүң мүвеңи «Содействие занятости населения в Ханты-Мансийском автономном округе-Югре на 2014-2020 годы» нәмуп поступсы вәл. Тәм непек рүвн лыв рәпата вәйтты нётлыйт. Нётупсы ёша паватты пәты лывела рәпата кәншты хота яңхты мосл, дәлн щата нәмдал непека ат хәншыйт.

1. Федеральны поступсыйн хәншман, атэлт нявремәт ёнмәлты ёха, мәшәң эвет-пухәт тайты мира па ар нявремәң хуята пәты, рәпата вәйтты лыв центр занятости хота нётлыйт. Хуята хәлумкем тылдәш мәр рәпитты ләңхаләт, лыв рәпата хота тайтын тылдәш вухн сухуптәты питлыйт па рәпата кәншты хота 1275 арат шойт вухн мәлдыйт. Щи нётупсы тайты пәты лывела центр занятости хота непек тәты мосл, хуты вухәт мийляты хота счәт нәмуп ут тайләт. Рәпата хота тайтын тылдәш бюджет эвәлт вухн нётлыйт – муй арат вух рәпатнеката сухуптәләт, щи араттын мәлдыйт.

2. Атэлт нявремәт ёнмәлты ёх, мәшәң эвет-пухәт тайты мир па ар нявремәң хуята юлн рәпитты щиртәйләт. Щит вәрты пәты лыв рәпата хота тайтын тылдәш бюджет эвәлт пурмасн мәлдыйт муй лыв сättәда мосты утәт ләтләт. Щи нётупсы «Содействие развитию гибких форм занятости и надомного труда» непек унтасн вәрлә па хәннехәйт рәпата пурмас ләтты пәты 88200 шойт арат вухн сухуптәлыйт. Щит тайтын тылдәш бюджет эвәлт юпийн рәпатнеката хәлум тылдәш рәпата вухәт тәруттәты рәхл. Мосл вәтә, таймаш нётупсыйн рәпатайлы вәлтү ёх тәп и пүш мийлядыйт, кимит пүш щит вояты ѿн

рәхл.

1. Хуята хүв мәрилотн рәпитты ләңхаләт, щи мир пәты округев бюджет вухәт рүвн ливуп рәпата тәхетверлыйт. Щит киньши лыв юлн рәпитты кәм тайләт. Щи нётупсы таймаш ёх пәты вәрсы, хуята рәпата кәншты хота нух хәншаньшман вәлдәт:

– пил ѡн тайты имия муй икия, хуята атэлт няврем ёнмәлдәт, непек тәты мосл, хуты эвел-пухәл хулна 18 ода ѡнта иис;

– ар нявремәң хәннехәйт щи хота непек тәләт, хуты хәлум муй мөт ар эви-пух тайләт па щитләд хулна 18 ода ѡнта иисät;

– мәшәң няврем тайты мир рәпата кәншты хота пушхемәшодәннепек тәләт.

Щи хота тайтын тылдәш бюджет эвәлт вәрлә па рәпата тәхет верлыйт, муй хәннехәйт юлн рәпитты нётләт, мосты пурмас ләттәя 50 щурас шойт вухн мәлдыйт.

2. Хуята лыв сättәда рәпитты ләңхаләт па рәпата вәйтты пәты нәмасыя вәнләйләт, щит тайтын тылдәш бюджет эвәлт пурмас ләттәя 50 щурас шойт вухн мәлдыйт. Таймаш ёха мөт оләңән рәпата кәншты хота хәншаньшты мосл. Щита лыв иньщаслыйт па арталәйт, лыв сättәда рәпитты, ѡш вой тайты, па вәр вәрты кәс

тайләт муй ѡнта. Кески тайләт, предпринимателя вәнләйт па бизнес-план немун непек хәншты нётлыйт. Хәнши мир юридической ёха, ѡш вой ёнмәлты хуята хәншаньшләт, щи пуррайн ливуп рәпата тәхи пүншты па ѡн вәр пәты непек тәләт дәштәя кәсна эвәлт 88200 шойт арат вухн сухуптәлыйт.

Щит ёша паватты пәты мөт сыры рәпата кәншты хота мосл:

– вух вояты непек хәншты;

– лыв сättәда рәпитты хәннехәя питум оләңән непек щив мәтү;

– бизнес-план немун непек щив тәтү. Щи ут Фонд поддержки предпринимательства хота рәпитты мир ѡш посат ат тайл;

– хәлмит непек вүты мосл вухәт мийляты хота эвәлт, хута хәннехә вухадл нух шавимантайл.

Тәм непек тәләт центр занятости хота вет хәтл нух вантлыйт, ѡхат щита рәпитты ёх нумас ки паватләт, рәпата тайлы ёха непек китләт, хуты лыв нух нёттү вухн мәлдыйт, дәлн лыв сättәда

рәпитты ат вүяңтсәт па ѡш вой тайты ат питсәт. Щалта лыв 12 хәтл мәр вухн мәлдыйт. Щит ёша паваттәл юпийн ливела «Единый государственный реестр индивидуальных предпринимателей» непека хәншаньшты мосл да ол мәрщимашхуята рәпитты.

Щи вераттухәлпи атэлт нявремәт ёнмәлты ёха, мәшәң эвет-пухәт тайты мира па ар нявремәң хуята хәншаньшләт, щи пуррайн ливуп рәпата тәхи пүншты па ѡн вәр пәты непек тәләт дәштәя кәсна эвәлт 88200 шойт арат вухн сухуптәлыйт.

Щит ёша паватты пәты мөт сыры рәпата кәншты хота мосл:

– Роструд «Работа в России»: <http://www.trudvsem.ru> тәхийн. Мет сыры щата «Отклик на вакансию» немуп ут пүншты мосл, ѡхат «Прикрепить резюме» ута непек хәнләтү;

– <http://www.deptrud.admhmao.ru> хуши «Для граждан» па «Банк вакансий Ханты-Мансийского автономного округа-Югры в разрезе центров занятости населения» тәхенән вәйтты мосл;

– <http://job.dznhmao.ru> тәхийн «Ищу работу», «Поиск вакансий» муй «Вакансии» тәхет пелки пүншты мосл.

Щит тайт унтасн кашән хуята лув сättәда рәпата кәншты ѡхат тайл.

**Рәпата вәрәт
ләрамтты департамент айкел тулмаштас
Реональда ОЛЬЗИНА**

Ёмвоши «Вурна хәтл» питл

Вән көр тылдәш 12-митн 13:00 щосн Ёмвоши «Югорская долина» хәрн шуши мир емәнхәтл «Вурна хәтл» олнилтү.

Щи хәтл тайиты постайлы:

– «Югра, тови ёшадт ётыйлдү!» нәмпи етнхот;

– «Югра мүвн сәма питум ёх» – щит мәнум ол мәр сәма питум нявремәта мойлупсы мәтү вәр;

– «Югра мүв сәмәңа тайдум» – щит округ арсыр вошат эвәлт ариты-якты ёх етнхот;

– «Увас мүв хурамат» – ёшн вәрүм пурмасыт ванлупсы;

– «Югра мүв таш» – шуши мирәт общинайт вәлдү нюхи, арсыр хүләт, ёктум вонышумутат, тулхат, нохар сәмәт тынесты хәр;

– финно-угорской мирәт ёрашты кәсупсы.

**Хәнты ясәңа тулмаштас
Людмила СПИРЯКОВА**

2014-МИТ ОЛ «Год доброй воли» нэмн альсы

Ай көр тылдыш 13-мит хаталын Ёмвоши «Югра» немуп РИЦ хотийн айкел хайншты па ёккэтийн ёх округев хуваттайн вэнлтэтийн па айдат ёх Ассоциация кэща нэ, Югра мүв общественной палаты лунум ими Ирина Максимова пила вэйтантыйлсээт. Кэща нэцэв ёккэтийн хуятаа айкел тэс, муйсэр ям вэрэт мүн мүвэвн дэштэтийн питлэйт. Вантэ, Югра мүв губернатор ими Наталья Комарова паргупсы щирн, тэм ол округевн «Год доброй воли» нэмн мэсэ.

И. Максимова яснэйт щирн, 2014-мит ол нэмасия щиты альсы, лэлн Югра мүвн вэлтэй мир арсыр ям вэрэт сэмээн ат дэштэйт. Кашан хайнхэх дүв сэмл эвэлт мосты вэрэт дэштэтийн питлэйт. Тэм вэлупсын вэлтэй мир күтэлн муртайд ёккэтийн, путартты питсэйт, па хуята нэтты хуяят, мир пайтад лаварт суртат түнматты

хайнхэх ищи шимла яис. Щит пайтад, кэща нэцэв щирн, Югра мүвн вэлтэй мира мэт олдэн ияха катласман арсыр ям вэрэт дэштэтийн питлэйт. Кашан хайнхэх дүв сэмл эвэлт мосты вэрэт дэштэтийн питлэйт. Тэм вэлупсын вэлтэй мир күтэлн муртайд ёккэтийн, путартты питсэйт, па хуята нэтты хуяят, мир пайтад лаварт суртат түнматты

Тэмхэтд Югра мүвн вэлуптерской вэрэт метяма

айдат хуятаа, ёшколайн вэнлтэйлтийн нявлремэйт па арсыр оса тэхет ёх унтасн дэштэйт. Ирина Максимова щирн, вэна пелка ювум хуятаа ищи щи вера вохты мосл, күш дыв юлн рүтүшуман вэлдэйт, тэп ар ёр па ям нумэс ищи тайлдлэйт. Кашан хайнхэх пайтад лув ёр луватволонтерской рэпата вэйттийн мосл.

«Год доброй воли» нэмпил вер ветсыр щирн дэштэйт.

Олдн – «Ихуруасуп и хурасупа», лэлн сыр-сыр ям вэлуптерской вэрэт антэ тэп айдат ёх па оса тэхет хуятаа дэштэйт – арсыр луват хайнхэх ищи па хуята нэтты ат веритэйт.

Кимит – «Волонтерской вэрэтаа вэнлтэтийн», лэлн па хуята нэтты хайнхэх яма ат вэс,

муйсэр щит хайнхэх па муй щирн луведа нёттэй рэхл.

Хэлдмит – «Ям вэрэт олдэн айкел тэты», лэлн кашан хайнхэх ям вэрэт олдэн ат вэс па па хуята мулты вэрн нэтты нумэсн ат юхаты.

Нядмит – «Ма – ям вэрэт дэштэтийн хуяят», лэлн кэща хотин рэпитети хайнхэх вошан, кэртэнд мирия рэпатаиль тумпийн ёл вэрлэд ат ванлтэйт.

Бетмит – «Меценатство» нэмпил вэрн ияха катласман некоммерческой оса тэхет па дыв сэйтээда вэрэт дэштэтийн ёх вухдал унтасн ат нэйтэйт.

Тэм вет вер щирн ол мэр сыр-сыр ям вэрэт дэштэтийн питлэйт.

Ирина САМСОНОВА

Тэм ванан Югра мүв Губернатор нэ Наталья Комарова Мортка кэртэн Кондинской районэн арсыр кэстти щирята нявлремэйт вэнлтэтийн хуятаа па айдат ёха ям вүща яснэйт ийлуп спортивной комплекс пүншум пайтад ястэйт. Вантэ, щимаашкам кэстти хот нэмасия округев вухдл унтасн щаты омэссы.

Ийлуп кэстти хот омэссы

Мортка кэртэн Ёмвоши округ кэща нэ айдат ёх күтн вэрэум волейбол нэмуп кэсупсэтвантэй па арталас, муй щирн бас-сейн хуши нявлремэйт ийнж хуватвээштэйт. Див водной поло вера Олимпийской чемпионка нэцэн Оксана Верёвкайн түншириэнд щи щосн вэнлтэснэн. Щалта Губернатор нэ ушаа пайтэйт, хути мэшилтийн ёх кэсупсы вэрэтаа пайтэйт. Щалта Ёмвоши округ кэща нэ район кэшайтаа партас, лэлн див ар щирн кэстти хайнхэхуятаа тэтаа ат нэйтэйт.

Эхэтд Ёмвоши округев кэща нэ нявлремэйт кэстти вэрэтаа вэнлтэтийн хуятаа па див ёнкидэл-ашилд пила вэйтантыйлдэйт. Щи күтн див путартас, тэмдэш вэн па хошум кэстти хот таймэн, арсыр ай кэртэнд вэлтэй хуятаа ищи тэтаа

арсыр кэсупсы щирята вэнлтэйлтийн вэрэйтэйт. Тэп щит пайтад див вэрэд ат нэйтэйт.

Щи юпийн Наталья Комарова шуши хайнхэхуятаа ям вүща яснэйт тэс. Див лупас, хути мүн Югра мүв ёхлув Сочи вош Олимпиада хуши олдн тэхетаа питсэйт. Щалта Ёмвоши округ кэща нэ район кэшайтаа партас, лэлн див ар щирн кэстти хайнхэхуятаа тэтаа ат нэйтэйт.

Ёмвоши округ кэща нэ пресс-служба айкелдэйт щирн хайнхэх яснэцаа тулмаштас Владимир НОСКИН

Следж-хоккей олдэн

Тэм ванан вэн көр тылдыш 21-мит хаталын Ёмвоши РИЦ «Югра» хотийн Югра мүвэв следж-хоккей кэща хэ Эдуард Исаков, айдат ёх следж-хоккея вэнлтэтийн хэ Александр Зыков па щимааш кам кэстти щирн «Сочи – 2014» Паралимпийской кэсупсын нух питум хэ Константин Шихов айкелдэйт ёккэтийн ёх пила вэйтантыйлсээт.

Олдн яснэйт Югра мүвэв следж-хоккей кэща хэ Эдуард Исаков тэс. Див лупас, хути тэмдэш кам кэстти щирн Сочи вошн К. Шихов кимит тэхи холумтэй па щел вух мевэл пос холумтэй. Щи тумпийн Россия мүв Президент хэйн див «За заслуги перед Отечеством I степени» медальн мойдасы. Следж-хоккея, вантэ, тэп мосванэн, нял ол юхды мүн хущева юнты вэнлтэйлтийн питсэйт. Щит ийлуп кэстти вер па щит пайтад шенк див ёх тэтийт. Мүн тумпевэйн, тэм вера Россия луватын айдат мэшилтийн ёх вэнлтэйлтийн Москва вошн, Московской области хуши па Удмуртия мүвн.

Див юпелдэн айдат ёх следж-хоккея вэнлтэтийн хэ А. Зыковын путартас, хути

тэмдэш кам кэстти щирн Финляндия хон педэйн ётэйт. Щалта тэм ийнш щимааш вэра шенк сэмээн па яма Америкайн па Канадайн айдат ёх вэнлтэйлтийт. Мэшэн хуятаа ай карты өхлэтаа омэслэйт па енк хуши хоккей щирн див күтэлн кэслэйт. Тэм кэсупсын, А. Зыковы яснэйт щирн, лэлн кашан кэстти ийт яма вэнлтэтийн ар ёр ёшн тайтты мосл. Тэп щи вер юпийн юнты вэрэн тэсаа питэйт.

Ювэлэндэн Сочи вошн следж-хоккей щирн кимит тэхия питум хэ К. Шихов ям вүща яснэйт див кэстти вэнлтэйлтийн ёхдада па округ кэшайтаа китас па лупас, лэлн елдэй ишити тэм кэсупсы щирятаа айдат ёх тэтаа ат вэнлтэйлтийт.

Владимир ЕНОВ

Вүща вәлдаты, «Хәнты ясән» нәпек ёсälтү ёх!

«Хәнты ясән» нәпек ма лўнәтлүм. Ин тәхәл, хәншты яснәт вулан уша ўн питләт, па па щирн ясән тывайл. Вантэ, арсыр кәртәтн вәлдаты ёх итәх яснәлд ияха ўнт юхәтләт. Па кимит пүш юпийн лўнәттү утәм сәма рәхл. Ин ёсälтү хәнты газета мири лўнәтләт. Йилуп алфавит щирн хәншты ки питла «Хәнты ясән» газетаев, хуйн уша павәтла? Йилуп щирн елды хәншты яснәт нию уша ўн питләт, нумса ўн питләт. Муй щирн лўнәтләт? Ма нәмәстемн, йилуп хәншты щир хәнты мира ўн па мәстәл. Йилуп алфавитн вәлдаты яснәт – нию па мүв ясәңа вантасләт, хәнты ясәңа ўн па рәхләт. Ин рүш ясәң алфавит йилпа ки вәрлә, дывела иши лаварт, алпа, питләл.

Мария ТУНГУСОВА

Ар сыр щирән хәншты ўн рәхәл

Кашәң нәпек лўнәттү хойат уйатәл, ин хөләйэва хәншләт ар сыр щирән рут ясңелән. Тухәл ишән хой хоты верәтәл. И щирән хәншты щир ўнт тайләв. Щи пәтү нәман мөхет пирыйман улләт. Рүш щирән «комиссия по совершенствованию графики и орфографии». Щита мөхет нумәсләт, хоты түңа хәнштыяа мосәл.

Xәннәхойән йама уйәттү нәпекән ими Е.А. Немысова щи вер элты ар пötәртыйәс, хәншәләйәс. Лўв ултал хүватњаврәмәттәлтәтийәттү йох йәхә аktәләсلى, утәл тәслы түңа хәнштыяа. Җаврәмәттәлтәтийәттү үтәлтәтийәттү үрәнән ар нәпекәт хәншәс. Лўв ѿнтасәлән 1990 тайлән йайләп щирән хәнштәт хәншты питсәт. Тәмәщ алфавит пирыйса: Аа Аә Аä Бб Вв Гг Дд Ее Ёё Ээ Эä Єё Ёё Жж Зз Ии Иä Кк Кä Лл Лä Мм Мä Нн Нä Оо Оö Тт Ѧу Ѧü Фф Хх Хä Чч Чä Шш Шä Ъы Ьы Юю Юö Яя Яä єх. Тäта 53 пос. Тäм иса хәнты ясңев үрәнән алфавит. Тäлта Е.А. Немысова касәм йох үтәлтәтийәттү нәпекә 45 пос уйма. Тäм пирыйәм алфавит, тәмиты хәнштыяа мосәс кащәң хоты.

Xәнты ясән түңа хәнштыяа мосәл. Щита мөхет нумәсләт, хоты түңа хәнштыяа мосәл. Щита мөхет нумәсләт, хоты түңа хәнштыяа мосәл. Щита мөхет нумәсләт, хоты түңа хәнштыяа мосәл.

Пирыйәм алфавиттән тәмәщ пос ул – ё. (Рүш щирән «редуцированная фонема»). Е.А. Немысова тәмәщ хөрпи ясңәтән хәншты парләлы: **хätәл, няңәт, ѹемәң, шөшләт, ѹәңхиләт**. Тäм пос газетайән рупитты йох па тähxayәn хәншлә: **вәнт, тәрүм, хәл, вәнлтәлы, вәл, хәхәл** па па ясңәт. 1990 тäl унты щиты хәншсәв. Газетайән рупитты йох катра щирән хоты постыса, щиты хәйсәл. Щи шын түйәс, кät щирән воллы хәншләв. Щиты ўнт рәхәл хәнштыяа, мосәл и щирән. Ищиша тäм пирыйәм алфавит ус. Утәлтәтийәттү нәпекәт Немысова щирән хәншлайәт. Щи щирән щи хәнштыяа мосәл. Газетайән йох йайләп щира ўнт керләсәт. Щит атәм. Кät сырән ўнт мостәл.

Pредуцированный йўкана па Хәнты ясән тәмәщ посөт поһнлайәт: **ä, я, у, ю**, тухәл

тähxayәn ўнт мостәл, воллы ўнт хәншла. Йасңәтән: **юхтыләс, вәнлтәсыюм, хошлум, пурлә, єнмäl, тывләт, эвәлт, оләң, пурмаслт, мүвн, питарн, шушийн, пурайн, тайл, акварелитн, хатл, хаталн**. Е.А. Немысова нәпекәлән (1 классен утәлтәтийәттү нәврәмәт үрәнән, 2007 т.) хәншәл: **яңхләм** – газетайәнхәншла: **яңхäl, яңхлät**; **յама** – **яма**; **յөхем** – **юхем**; **вөнтәт** – **вәнтәт**; **өхтийән** – **өхтәйн**; **пөрләтләләт** – **пәрләтләләт**; **нәрәм** – **нәрум**, **ювәмәс** – **ювәмәс**; **յөхтәм** – **юхтум**; **щашкан** – **щашкән**, **пөмащәпа** – **пәмәшипа**; **тайсәм**, **єтсүв**, **питлүв** – **китлүв**, **кассув**, **яңхсум**; **щөңхисыйәт** – **омсälсайт**, **вохсыюв**. Па ар сыр хәншопса вантләв. И щирән хәнштыяа мосәл. Тäм и алфавит элты улты верәл ул.

Тата па и ясңәң, кät

щира хәншәм:

ѡмәң хätәл (Е.А. Немысова щирән кät ясңа хәншла)

- емәңхätлät.

Tәмәщ кät хәншты щир и алфавит элты. Ин па йайләп алфавит питләл. Ун нәпекән нә В.Н. Соловар тäм алфавит еллы туллы. Ин щиты хәншты мосәл.

Щит түң щирән алфавит, хәншты верәл лавәрт ўнта. Йайләп щирән хәнштыяа, нумәстыйа хәнштәт мостал. В.Н. Соловар хәнты йохутәлтәтийәттү йайләп щирән питләлә.

[Хәнты ясңәт тäм газета элты уйәмәт. Хәнты ясән № 1, 2014. Е.А. Немысова ясңәт тäм нәпек элты: БУКВАРЬ на хантыйском языке (казымский диалект) для 1 класса общеобраз. учрежд.-СПб.: филиал изда «Просвещение», 2007. 111 с.]

Федосья ЛЕЛЬХОВА

PS. Тäм статья йилуп алфавит щирн шурышкарской патрупсын хәншсы.

Тынанхәнтымир!
Нын иши йилуп алфавит оләңән мулты лупты ки дәнхадты, мүңева пищмайт китаты: Хантый-Мансийск, ул. Комсомольская, 31, каб. 500, lui-mata@ugracom.ru. Ин мүңева тәсә пириты мосл, хутыса елды «Хәнты ясән» газетаевн хәншты питлүв.

Лантан тылщев дөтүт кэншал, төл кэншал

Ай көр тылдыш 13-митин Сүмәтвош районан
Пәкәр кәрт хуши вәлтү мири Тылдыш поры
вәрәнгэс. Порылдаты елпийн Маргарита Туева, Светлана Тарлина, Маргарита Неттина па Ли-
лия Туева күлүп хоты поры пәсанан лант шүм эвэлт
түтән няннян войт вәрсэйт. Йис ширн щит лапат вой
хурас - вүлдү, лов, мис, хүл, лук, васы па лэнт.

Мүн вәлэв, катра йис вүш эвэлт хәнтэт Тылдыш поры ети порылдас, хән тылдыш нух өтлөс. Рымхумты питас, хән мүн ар хуятын кәрт хүват лэвпэс әкәтты па кәртән мир порыя вохты мәнсүв. Мет сырьи Светлана Даниловна Тарлина хуши ләнсүв, ёхат Ефрем Ильич Тарлин хота. Щи юпийн Маргарита Алексеевна Неттина, Владимир Викторович Насонов па Маргарита Степановна Туева хота яңхсүв. Хоталдаты елпийн Иван Кириллович Хандыбин юх сәрн ар пүш ов пеләк илсаты нухлы пелы ўйртас, ёхат ова сенкас па ўйтас: «Ов

пелки пүнш!». Щалта юхи ләнмеви Раиса Петровна Загородняя хотаң ёха тәмиты лупас: «Вүща, тындаң кәща хот имие! Нан хущена мүн тылдыш дөтүт әкәтты юхатсүв. Нан мулты ут пәсанан тайлдан? Муйсэр дөтүт сәрэва пундан? Лантан тылдыш, хүлдэн тылдыш щи етас! Дөтүт вохал, төл вохал». Хотаң хәннөхэ юхды лупас: «Вүща вәлдат! Дөтүт тайлум. Юхи ювәты, айкемн дүнчес!». Щи юпийн дүв няр хүл, нянь, пирек, мав па пасыр утат сәрэва пунас. Щи лэвпасат ёхат Иван Хандыбин сэр эвэлт уптыхты хира шошмас,

щи мэр Раиса Загородняя хот кәщая лупас: «Пәмашипа нәцена, щи арат ям дөтүт сәрэва пунсан. Анэн хунта ки ўл, шума ат омасл. Дөтүт ки ѣн тайлдан, дөтүтэн ара ат йил. Ампарлан, лупасдан талты ки вәсэйт, төләң, хүлдәна па нянняна атийдат. Эвен, пухен ваш ёш ки тайлдан, ёшнэлдэл күдә атийдат. Я, юхта мүн хущева порылдаты. Мүн нәцен давалдты питлэв».

Щалта дөтүтэн хир пида мүн юхлы кашверты хота мәнсүв. Хатдан хот вүд хуши икет доныш пәсан-вәрт пәсан вәрсэйт. Кәрт хүват яңхмев мэр камн иса патласы. Имет дөтүт анэт пида күлүп эвэлт ким етсэйт па тылдыш ешалт поресты щира доныш пәсан өхтүя щитэйт омассэт. Мойн мир хульяева пәсан хонанын няннян войт Тылща хуртыя дольсэт. Мосл лупты, вой хурасат хот дыпни эвэлт Иван Хандыбин сәрн ким тэслэ па щит эвэлт ёхат донышан пәсанан вой ѣн омассы. Щалта Вадим Туев вой ухат сэвэрмэты пиньшас. Кашан ух сэвэртум пурайн лүв вән түрн ўвас: «Тәрум ащева, Тылдыш пухева, Найлув-Вәртлув!», щи юпийн хэ хуяттхульяева ўвас: «О!».

Щалта тылдыш етты тахи пелы вантман поресты ёх поижжас, тылщиев эвэлт ар хүл, вәнтвой, арсыр лэвпас

Реноальда ОЛЬЗИНА

хәнты мира вохсэт. Щи юпийн вой ухат сара пунсыйт, доныш пида ияха рүвэйтэйт па тылдыш пелак пелы китсыйт. Хэ ёх щи вәр пурайн хәлум пүш ўвэйтмас «О!». Эхат мойн мир хульяева хәлум пүш кәрэмасэт.

Ләнхадум лупты, щи хатдан атум тәрум вәс, алдән вүш эвэлт доныш питас, щит пәты тәрмев лайл талсы па тылдыш ѣн каллас. Поресмев рүвн пайлайт эвэлт тылщиев ким щи етас, алла, мүн пида вүща вәрт пәты. Щитэв шивалумеви хульяева нух аматьт па лупсэт, хуты Найлув-Вәртлув лавалдлыюв, щит пәты тылщев щи етас. Эхат еллы порылдасүв, ям дөтүтэн яньштуттэт юхи десүв, няннян войт ая эвэлтүв па кашан хуятвой пүл давамас. Күлупа лайнтас елпийн пәсан эвэлт доныш вүсүв, щалта щи ут күтэвэн па нухлы тахсүв. Хантэт щирн - щит вата-ёрта йис. Щалта анэт-сәнэт нух әкәтсүв па кашверты хота ләнсүв, щята имет иши поры пәсан вәрсэйт па каврум шай яңышсүв, десүв. Щи юпийн ушхуль вәртум пүтэв: амаматшет пүтэртсүв па юнчсүв - васы пүн нухлы пулсүв, ар щирн ёрашсүв па кассүв. Тәмиты Тылдыш порэв тәса порилдасүв па ям нумасн юхи мәнсүв.

Йилуп Най пух, йилуп

Хэнтэй үйис пурайн төвийн тылдаж вэна ийтгийн емэнхатл постасат. Щит нэмэлт «Тылдаж поры». Щи хатл вүш эвэлт йилуп ол однитсы. Емэнхатлдэн кэртэн вэлтүү ёх ияха ёкташнийлсэт па порылдасат. Юхи хашум одатн Югра мүүвеен щи хатл па щи постаты питсэ. Нуви санхум район Полнават вошиг вэлтүү мир кашан олтылдаж поры вэрлдэг. Тэм одн лыв ай кэр тылдаж 16-мит хатлдэн порессэт.

Щи хатлдэн мет каркам хэнты ненэт күлуп хотн 16-мит щосн ёкташнийлсэт па кэртхүват хотаца дэтуу вохты мэнсэт. Щит Валентина Матвеевна Попович, Тамара Романовна Пятникова, Светлана Леонидовна Павлова, Раиса Прокопьевна Афанасьева, Любовь Романовна Федотова, Людмила Васильевна Туполева, Анна Матвеевна Себурова па Светлана Даниловна Осауленко. Однадан мүн Лариса Герасимовна Лельхова хота юхатсув. Хотя лунцьеелпийн Тамара Романовна юх сарн хэлдүү пүш ов пелдэх илсаты нухлы пелдэх хэхэрмэслэ, щалтад ов сенкэс. Вантэ, сар тылдаж юкана вэл. Юхи лунчевн дүү лупас: «Вүща вэлдтэй. Хулы, хулы тэл вохас. Йилуп Най пух, йилуп Вэртпух» дэтуу вохал, тэл вохал. Лариса Герасимовна ар еплаан

дэтуу ёктаас, сара пунас. Т.Р. Пятникова дүүвэлэд па ястас: «Вэн пэмашига нэнена. Ампарэн талтны кивэс, тэдэцаатийл, анен хунта ки омсэс, шумаат омасл. Пэсанен иса дэтуутаа ат вэл, ампарэн тэдэцаа па ат вэл! Тэмхэйтл мүн нэнен порылдты вохлүү, ен пелка күлупа юхта. Па ям вэлүү, тэдан ёш, тэлан күр вэлдтэн, яма вэлдтэн». Ким стмевн Тамара Романовна па щи овл юх сарн хэхэрмэслэ.

Щиты щи па хотаа мэнсүү, щит Людмила Семеновна Любченко, Евгения Даниловна Обатина, Валентина Васильевна Хатанзеева, Галина Романовна Немысова. Хотаа ненэт ов пүншсэт, арсыр хүдэн нянжин, вонышумтагай нянжин, еплаан дэтуутаан мэсьююв.

Ен пелка щи үйис. Кэртэн мир күлуп хот питарн ёкташнийлтэй питсэт.

Вэрт пух ётäс

Лыв тумпелн тыв Ёмвош, Ваньшавт, Түкъякын, Паштар кэрттэй эвэлт мир мойца юхтыйлдэйт.

Юхтум ёх пэнэн арсыр лётут ийлуп Най пухева, ийлуп Вэрт пухева тэсэйт. Камн доныш пэсан вэрман вэс. Хэнтын ненциет лётутац анэт ким тэсэйт. Щи елпийн лыв дант шум эвэлт нянян войт вэрсэйт, щит хэ щицкүрэк, лов, хор ош, хор мис па па войт. Иис щирн дапаётвой хурас дэштэй мосд. Түвум лётутац доныш пэсана омэссыйт.

Елды хэнты ими Альбина Матвеевна Фирсова вэш күшмэлтумадэн лупац: «Тэмхэйтл сорни ханумат, сорни рэттэй тэта Полнават вошан ёктэшсэйт. Тылдэш поры, йир поры вэрлүв. Вэн емэнхэйтл юхтэс». Ваньшавт эвэлт юхтум хэ Виктор Юмин нянян войт ухат свэвтти питэй. Юхтум ёх пойкщасэйт, лэдн иса мир тэланца ат вэсэйт, лэдн каша хотин ар хүл, ар лётут тэлъева ат вэс. Щи юпийн хэ хуяттэй иис щирн пойкщасэйт.

Щэлта вой ухат сарн доныш пила ияха рүвэйтсийт па систам доныща вущкасыйт. Иса юхтум хуяттэй хулыева хэлум пүш кэрэмэсэйт. Нянян войт па па лётутац десэйт. Щи юпийн иса мир

кутэлн донышэн ювэйтсэйт. Пойкщасэйт, лэдн елды вэлупсэл систама ат вэс. Вантэ, щи юпийн елды вэлупсыяма мэнэл. Щэлта иса мойц мир күлүп хота лунты вохсыйт. Щэлта ай кэрттэй эвэлт юхтум эвет па имет хэнты якат якты, арат ариты, тылдэш олднэн рэт ясэнэн путрэттэй питсэйт.

Ариты-якты хэр юпийн имет-икет, ненэт-хэйт пэсана вохсыйт, еплац содаматн, хүдэн няняян, рүш салаттн, ай няняян, мавайн даптсийт, каврум шайн янштэйсэйт. Имет хэнты арат арисэйт, щэлта мойц мир арсыр амаматшет путрартсэйт. Ёмвош эвэлт юхтум хэ Анатолий Райшев ям

вүшч ясэн мойц мира лупац:

— Ай пура олдам Түкъякын кэртэн мэнсэйт, ар од мэр Полнаватн вэсум па вэнлтэйлсум. Нядъяц кэт од юхды тэта ёшкола етшуптасум, щи юпийн Полнаватн ён вэсум. Щит пэты мэнэма шенк эмэш ин щи кэрт хурасэйт пэлы вантты. Тэта ёшколая янхсум, кэща хэ пила вэйтантайлсум. Тылдэш поры вүрэнэн иса Полнават па па кэртэн мира лупты лэнхалум тэланца, уяна вэлты! Тэланц ёш, тэланц күр!

Анатолий Иванович щи емэнхэйтл олднэн лупац, лэдн елды щив

аршак хэ хуят па нявлрэм ат вохсэйт па лыв иши хурамац хэнты ернасэйт дэлн ат дэмэйтсэйт.

Дэты-яньшты юпийн иса мойц ёх ким ётсэйт па арсыр юнтуутац юнтыт питсэйт. Эмэш вэс вантты, хэн икет, имет ай нявлрэмэйт иты тывелт-тухедт хэхэлдсэйт. Ма щирэмн, щи емэнхэйтл яма мэнэс. Лэнхалум вэн пэмашипа ясэн лупты тылдэш поры дэштум ненэта. Тэм од нынана тэп уй, амэт ат тэл. Тэланц ёш па тэланц күр нынана!

Надежда
НОВЫХОВА

Шуши мир кাসупсы мэнэс

**Ай кэр тылдэш 23-
митн Сэргханл рай-
он Русскинская
кэртэн вүлсөн ёх, вой-
хүд велдэслэлти ёх
кাসупсыя Югра па Ямал
мүвнэн эвлэлт шураскем
хуят мойнца юхатсэт.
Тэм касупсы Сэргханл
район 90 ода ийты
пэты лэштман вэс.**

Хэтлэн хэтл вэс. Айлтиева алан сахат эвлэл Озерной нэмпи вош хулы хуша тынесты хэр лэштлэ. Сорни ёши имет хураман пурмасэт тэсэйт, мойн ёх щитэлтэ шенк мосман тайлдэ. Интэм па хон пэлэл мүвэйт эвлэлт иши мойн хуяттэ вэсэйт. Финляндия эвлэлт арт лерамтты хэйнэн Яркко Ниemi, Пекка Хутту-Хилтунене па США эвлэлт хуртвүтэхэ Тодд Принц. Щи тумпийн тэм хэрн вүлды нюхи, арсыр хүлээт, воны шумуттэлтэ дэлтты рахас. Ванёнвэлтэ кэртэйт па воштэ эвлэлт юхтум ёх щитэлтэ шенк мосман тайлдэ. Тэмтынесты хэрн хантэвух ёша холумтты веритлэйт.

Ипулян мэдэн хуша вүлсөн ёх касты щира лэштэйлсэйт. Тэм ол шенк ар хуят касты юхтас, 50 вүлды эхалн – икет па 30 эхалн – имет. Тэм касупсыйн шенк лаварт касты. Антэ тэп вүлсөн ёха ям нумасн лэштэйллэйт, вүлзыдал

иши тэм касупсыя тэса дэштэлдэйт. Вантэ, лывела ар мир сый күтн лаварт, лыв пакандэйт. Вүлсөн ёх яснэт щирн, лыв тэса тэм касупсыя лэштэйлсэйт, ванкүтэлэ вүлзыдал эхда кирийлсэйт, янхсэйт, таш эвлэлт мет пасты күруп вүлэйт пирилэйт.

Хэхалтэ однитты тэхия хэдлум муй нял вүлды кируга кэтэхалдийл. Мойн ёх имухты пирилэйт мэта хуят пэты ям нумасн нётты питлэйт мет сора одаа юхтас. Итэх вүлды эхлэйт имухты юхды керлэлдэйт. Лыв еша рүтэшлэйт, лыв юкэнэла па хуят касл. Тэм касупсы кэтдем Ѣшс мэр мэнэс. Икет эвлэлт мет сора Нижнесортыской кэртэнхэ Александр Лемпин юхтас, имет эвлэлт – Рускинская кэртэн не Зоя Рускина. Лын «Буран» хопн мойласынэн. Мослястас, тэм касупсы вэртэ «Сургутнефтегаз» тэхийн ёх нётсэйт.

Щи юпийн мольшэн па сахн хэхалтэ касупсы

вэс, щята Леонид Комтин па Виолетта Сопочина нух питсэнэн. Лын юх севартты щүнкэн па сух пэстэ машинайн мойласынэн. Щи юпийн эхлэйт шэпни навартты касупсы вэс, мет ар эхал шэпни Валерий Кечимов наврас.

Имет күтн мэтихураман ёнтуум мольшэндэйт муй саҳт ванлтупсы вэс. Кашиэн нэ муй ими тэл лэмэтсух ёмща ёнтас, щи ешлэйт шенк сэмэнца вантуты вэс. Тэм ванлтупсы касупсы кэт нэм хуват мэнэс: «Катра щирн ёнтуум тэл дэмэтсухэт» па «Тэм иис ийлуп щирн ёнтуум тэл дэмэтсухэт». Мет ар нэ оданит касупсыйн нух питсэйт, щиты «Тэса ёнтасты имета» Раиса Тэвлина, Раиса Сергеева, Людмила Покачева па па хуяттэ ийсэйт. Кимит касупсыйн – Светлана Мултанова, Анисья Рускина, Антонина па Алёна Тэвлинэн нух питсэйт.

Емэнхэтдэн Сэргханл

район эвлэлт юхтум ари-
ты-якты ёхетнхотальсэйт.
Мет сырьи Рускинской
кэртэн «Вэнт нэ» нэнэт
хураман арт арисэйт.

Мойн ёх пэты шуши
мир пурмасэт вэртэ
тэхий хуяттэ юрхотайн
ванлтупсы лэштэлсэйт. Щи
тумпийн А.П. Ядрош-
ников нэмпи мүв-аваат
па хэннэхэ музей хуша
янхтэ рахас.

Вүлсөн, вой-хүд
велдэслэлти ёх емэнхэтдэн
тэса мэнэс. Ма вельщи
щимаш касупсы вант-
сум. Мэнемашенк мэстас,
муй щирн амтэнца тэм
емэнхэтдэн мэнэс. Хантэт
лупсэйт, щимаш касупсы
шенк мослэйт, вантэ, щиты
шуши мир иис вэртэлдэйт.
Щимашемэнхэтдэн нувас
ёх алтытэ вэртлэйт мира
алтытэ, муй щирн тэса па
апрэнца каслэйт. Щи тум-
пийн рэтдэйт, дэхэслдэл
пила вэйтантайлдэйт па
ипулян кэшайта янхлэйт
па нүшайдал түнматлэйт.

Людмила СПИРЯКОВА

Рәт ясанд па литература вәрәт тәты ёх әраптмит пүш кәссәт

Ай көр тылдаш 24-28-мит хәтләтн Ёмвош нявшремәт вәнләтәты па давалты хүяттәт күтн «Педагог года Югры – 2014» нәмпидә кәсупсы вәс. Тыв хәс муниципаль-ной тәхет эвәлт нявшремәт пида рәпитетты 51 хәннәхә юхтылдас.

Рәт ясанд па литература урокат тәты шуши мирхүятлүв күтн кәсупсы әрапт пүш ләщәтсы. Тәм одн Ёмвош па Сүмәтвош район эвәлт нявшремәт рәт ясанды па увас мир литературая вәнләтәты нял хүят күтэлн кәссәт. И. Молданова – Ёмвош технолого-педагогической коледжан хәнты ясанд па литературая айлат ёх вәнләт. В. Меров – Ёмвош «Дылдан союм» тәхийн вухаль ясанд па культура вәрәт нявшремәт тәл. М. Макарова – «Институт разви-

тия образования» хуша вәлты филологической вәрәт кафедрайн вәнләт вәнләтәты нәңа вәл, щи күтн Ёмвош гимназиян увас мир литература вәрәт нявшремәт тәл. Е. Кугина – Сүмәтвош район Лөв кәрт ўшколайн нявшремәт вухаль ясанд вәнләт.

Арталаты кеша филологической наукайт кандидат, профессор ими Д. Герасимова, педагогической наукайт кандидат, профессор ими Е. Немысова па «Югра дылнултаты» тәхи кәща

läñкäр нә Л. Алферова вәсәт. Вет хәтл мәр арталаты ёха рәт ясанды па увас мир литературая вәнләтәты хүяттәт ләщәтум уроклал, мастер-класслал ванләтсәт.

Кәсупсы сухнум юпийн вән етнхот версы. Тәм емәнхәтәлн одәң ясанд округев вәнләтәты ёх профсоюз кәща нә Л. Болдырева вүс. Щи юпийн округ дума шуши миратт ассамблэя депутат кәща хә Е. Айпин, Югра мүв вәнләтәты па айлат ёх вәрәт тәты департамент кәща нә Л. Ковешниковна, округ губернатор ими дәñкәр хә А. Путин нявшремәт вәнләтәты хүятта ар хошум яснәт лупсәт па сыр-сыр номи-

нацияйт щирн ишәкты непекәт па мойлупсәт кәсты хүята мойләсәт.

Юводаңан уша йис, мәтә нявшремәт вәнләтәты хүяттәт мәт вулан тәхета питсәт. Рәт яснәт па увас мир литературая вәнләтәты хүяттәт эвәлт одән тәхия вухаль айлат хә Владимир Меров питәс, кимит тәхи Майя Макарова холумтәс, хәлдимит тәхи хәнты айлат нә Ирина Молданова ёша павтәс. Нух питум хүяттәт ишәк непекәтн па вухаң мойлупсәтн катлуптәсыйт.

Елды щи одәнән па хәншлум.

**Ирина
САМСОНОВА**

Леккар хэ Сүмэйтвош пэльница

Сүмэйтвоша яңхемән хүвн дәңхасум леккар рэпитум хэ Андрей Алексеевич Головин пида вэйтэнтыйлты. Ма уша паватсем, тэм хуят унтасн пэльница арсыр вэрт мирн вэйтлы па киникайтэн дүнгэлти. Дүвела тэм вэрэн Леонид Филиппович Струсь шенк яма нётэл. Тамаш ханнехэйт унтасн интэм увас мүв мир лекшитти сыры вэрт ушаняа йисэйт.

Кэцсөт мултас ол юхлы мёт одан пэльница Сүмэйтвоши пүншсы. Щит ай хотье вэс. 1810-мит одн и леккар рэпитас. Ипүш дүв Кондинской кэрта оспа эвэлт при- вивка верты китсы. Дүв кэт дапат яңхас. Щи мэр мир кашитти питсэйт па леккар ёнтэм вэс. Сүмэйтвоши вэлум кэща Тобольской губернияя непек китас па тэм тахия и леккар рэпитти па вохас. 1915-мит одн кимит пэльница омассы. Сыры пүншум катра хот ташан па вухан Леонид Бабанин хэйн ийлпа лэштасы па интэм щата машинайн яңхты хуятт вэнлтэйлйт. 1950-митодн ноптум паварттэлт эвэлт пэльница омассы, тэп мулты паты щи юхтсора лийсэйт, вурты пэлтэа йисэйт па ара парысэйт. Сүмэйтвош район луваттыйн ай кэртэти пэльница хотят пүнхсийт. Ай кэртэти вэлты мир интэм юлн веритсэйт мэшдэл ямалты. Ёмвоши шуши мир эвэлт вэнлтэйлты эветпапухэт рэт мүвлалаа кэрлэсэйт. Шуши мир күтн вэн па ай леккарт па вэсэйт, щит В.С. Новьюхова, М.К. Рубахова, З.П. Вицке, М.А. Макаров, Л.И. Новьюхов, П.К. Багатов, Д.А. Вынгелева па па хуятт.

1982-мит одн Сүмэйтвоши илуп хэлум нартуу кирмаш хот омассы. Интэм вэнты татаа мир кашимэшдэл ямалдлэт. Ар ол пэльнициайн ям леккарт рэпитсэйт. Тэм пэльница вэрт одан ай павтас хув мэр рэпитум саран хэ Андрей Алексеевич Головин.

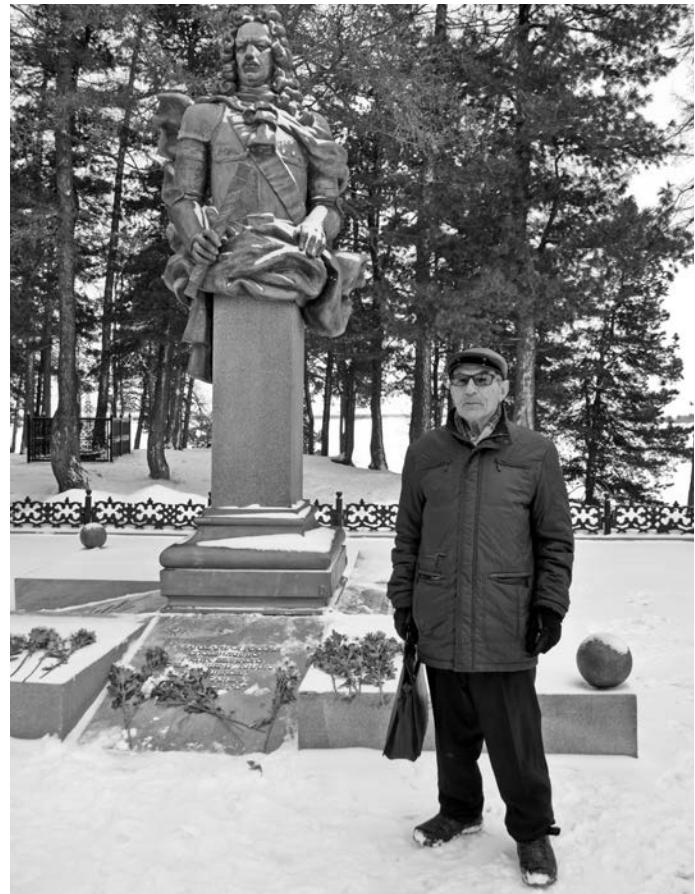
РЭТ ДЭРДАЛ

Лүв иса тэп тэм мүвн рэпитас. Рэт дэрдлал Коми мүв эвэлт ийлдэл. Шатщащед щи пурайн Ижма вош пелы китийлсү, дүв щалта саран имитэс. Щи Юрийн дын Саранпауль кэрта касалсцэн. Даль пурайн анкиел ёнтэмаа йис. Андрей Головин хэт од луваттыйн шэкашты няврэма хэшэс. Щи одатн Сосьвинской культбаза хуши Алексей Васильевич Голошибин рэпитас. Дүв ашед дэхаса вэс. А. Голошибинэн лыв щив вохсийт, ашед Ломбовож кэртэн рэпитас. Лын па Устинья упел пида Сосьва кэртэн вэсцэн. Атэлт хэшмалд юрийн упиецн ёнмэлтсү. Ипүш дүв кева китсы, щата вүлэл нух дүнгэлти мосас. Хот войдал хулыева нух курсадал. Андрей ай пухие атэлт юлн хэшэс. Вантэ, щи пурайн нянь карточка унтасн ортыйлсү. Щи непек пулал хулт вэтшаслэ. Сэмэл шенк вохсы. И хэтд кэрт хулы хуват шэштэл саты Алексей Васильевич хэйн шивалдасы. Хоталаа тэслэ па сыта дапатсэлэ. Эхэт па хотян ёхлад юхатты вэнты мулты арат хэтд имаел хуши вэс. Интэм вэнты нэмэлдээ ёнлан шанька няниедал.

ВЭНЛТЫЙЛДТЫ ОДДАЛ

Андрей Алексеевич ям ясцэнэн вэнлтэйлты оддэл нэмэлдмэс:

— Ашколая мэнтэм елпийн анкилем шенк кашацаа йис. 1941-мит одн вэн йинк пурайн

турн хэрн поталтылдэс па туряа мэшаа йис. Хотян ёхладам рэпитсэйт, ма ай пушхие анкилем пуцалн омассум. Хув анкем ён кашитас, еша вэс худас. Щи Юрийн ма ашколая мэнсум. Мёт сыры Саранпаульн вэнлтэйлдсум. Одан вэнлтэти нэ, щит Клавдия Васильевна Мамаева. Эхэт па Сосьва, Ломбовож кэртэти вэнлтэйлдсум. Ашколая мэнтэм елпийн анкилем шенк кашацаа йис. 1941-мит одн вэн йинк пурайн

вэнлтэйлдсум. Ашколаа етшуптум юрийн Ёмвоша сонту масум. Нумсемн па сэмсемн иса лаңхасум лекараа йити. Вухды, ёшн шэк вантман вэн воша юхатсум. Щи одатн ай йинк вэс па итэх тэхетн карты хопат ал талсэлдүв. Щиты айкемн Ёмвоша юхатсум. Фельдшерско-акушерской ашколайн кэща ненца

Одандан ханшад

Мария Ивановна Воскресенская вэс. Щи пурайн вэнлтыйлты паты 15 шойт вух сухуптаты мосац. Устинья упемн итэх пурайн вух шүкн китыйлсаем. Мэнема даварт вэс па щи күтн ма рэпитты в'янтсум. Митэх хэтлэтийн вэнлтыйлты ёнт янхсум па щит паты ийра партсыном. Няврэмт вэнлтаты хуятай нявлак сэмпи вэсэйт, алпа, ма шалтисюном, хэншты елды па щи вүсьюом. Щи пурайн тэмдэг ушхуль вэр тывайс. Ма елды вэнлтыйлты йилла юхатсум. Айлат ёх урок мэнтийн ма пидэма ванкуутлы щи ёнкэрмалдай, ёхат уша йис, лыв нэмэссэйт ма вэнлтыйлты вэрт вантты хуят. Лыв щи щос шенк яма хэншэйт па щи паты ишаксийт. Щи эхтийн шенк няхсүв. Кимит пүш тыв юхатмэм юпийн ма яма хэншсум. Мүн, пухайт, етнэтэн вош хулы хуват шэшийлсүв, училища, рэпитты хотац давалдсүв. Вантэ, Сталин ики ёнтэма ювум юпийн касна хотн омсум хуятай ким есалсийт. Лыв шенк лыкай вэсэйт па ванкуутлы хотац түтн пунайлсайт.

РЭПАТА ОЛДАЛ

Андрей Алексеевич вэнлтыйлмэдюпийн Россия мүв давалтты Дальнний Востока китыйлсай. Щи юпийн лув Түкъякэн ай воша рэпитты мэндэс. Щата именаа йис. Лын хэлум няврэм сэмлэлтсэн. Ёхат па Ванзетурн мирлекщитай. Имел кимит ай пушхие пила кашан вэс, щи елпийн Сүмтвоша ён вэртсэлэ китты, Татья эвел лув вантман па нётман сёма питай. Ипүш па и кашан ими түтэн хопн тэс, вош пунда худна ёнт юхатсайт, имие ёш күтупн эвие тайс, щит Любовь Павловна Стаканова (Филиппова). Ёхат лув арол

Сүмтвоши рэпитай па щалта рүтшээты мэндэс. А. Головин щи одандан кашан верие непека нух хэншман тайсайдэ. Щи пэльница верэйт па щаты рэпитум хуятай одандан киникайт еслэс, щит «Первая в Югре», «История здравоохранения Березовского района» па наутай.

ХОТАН ёХДАЛ ОДАНДАН

Тэм сэран ики Нина имиел пила ям хотац ёх сэмлэлтсэн. Вантэ, лын хурамац хотн едн кэл. Кэс таймэнэнвой сэмлэлтсэн, интэм вэна пелка ювум хуятай няврэмдала нётлдэн. Валентина оданд эвэллеккара рэпитай, Татья – Хулымсунт кэртэн няврэмт вэнлтэл, Алексей пухад Тюмень воши вэл. Лув хошум па нявлак яснайт Матрена Семеновна Ользина вэнтупал одандан пүтэртэс. Аңкаңкел унтаси пушхиедал сэмсэйт. Мосан, щит паты эвэнчэл па пухиел шуши мир вэлупсы яма тайлэл. Интэм Дмитрий хилдэл «Хэтл» нэмпийн театрэн рэпитай па уваас мира ванлтупсээт аялд. Валерия Кивелева хилнэчэл интэм Югорской государственной университеты вэнлтыйл. «Одаренные дети – будущее России» вэн киникайн ма айлат хуят Валерия шивалдасем. Тэм эвие ёшколайн вэнлтыйлмал пурайн арсыр касупсээн нух питылдэс, щит «Божий дар», «Юные дарования», «Забавный кадр».

Мосд лупты, хилыдал аңщацел иты каркамац па мир пила лэхсэнаа вэлдэйт. Андрей Алексеевич шенк вэн вэртэлэштэй. Сүмтвош пэльница одандан мир иса вэты питдэйт.

Раиса РЕШЕТНИКОВА

Ханты хэ Валерий Кечимов хөтхүүжяа тэл вүш эвэлт шуши мир касупсээн касал.

Лув Сэргханл районэн мэт яма эхэл шэпи навэрл (шурас сот мултас пүш), тэса тынщац тэхты хошл. Лупл, хуты мосл тынщац тэса ёкэтты, щи юпийн тэхты. Шалта сув каталтты. Валерий тэса тынщац тэхэл па эхэл шэпи навэрл. Лув ар пүш мевэл посэтн па ишак непекэйт мойлайлсай. Ай пурал Сэргханл район Нижнесортымской кэрт пүнэлэн вэлтвы вэнт шушийн мэнсайт. Алиса имел пила Кузьма пух сэмлэлтэй. Ма ланхадал луведа ям яснайт лупты, тэдаца, уяна хотац ёхлал пила ат вэлдэйт!

Надежда НОВЫХОВА

Катлэсийлты хэ

Иосиф Покачев пила ма вэйтантыйлсум Русскинской кэртэн, хэн «Юл тэхли» нэмуп айлат ёх дыв күтэлн катлэсийлты па ёрлэл-щомдлэл артадацы касупсээт мэнсайт.

Иосиф лупас, лув ёшкола вүштэйт эвэлт иса тэмдэг касты щирэта сэмэн вэс. Щи пурайн физкультура урокайт Павел Демаков лэштэй. Лув айлат пухайт арсыр ханты ёх лув в катлэсийлты вэртавэнлтэй. Иосиф ку-

лашты щирэйт яма артадац. Ёхат вэншакл класса питмалн, Иосиф Россия луватн верум касупсэта тэтийлэтийн питса. Щиты лув Нижневартовск воши кулащман одандэхийн юхтай.

1995-мит одн Ёмвоша касупсия янхас па щаты катлэсийлты щирн айлат ёх нумпия питай па щи юйтн Россия мув мастер спорта нэмн юкайтсы.

Иосиф Покачев высшей юридической образования непек холумтэй. 10 од Рускинской кэртэн администрацийн рэпитай. Юхи хашум одандын лув Конитлорской мув илди таш кашаны тэхийн оператор нефтедобычи щирн рэпата тайл. «Мэнема тэмдэг касты щир иса ёмдэг. Щит паты ма тыв щи юхатсум па айлат ёх пила тайга ишити катлэсийлты питлум», – лупас Иосиф.

Владимир ЕНОВ

Сєвәң ёх рәт эвәлт вәлтү

Лемпино кәртән Ёмвош районән күтүп ашкода хот лавәлтү нә щира Вера Николаевна Наргина (Совкунина) рәпиттә. Лўв рәт ширн хәншум мүв тайл, хута айтөлн ёнмас. Щи хурамәң тәхи Лемпино эвәлт 20-кәм километра хўбатн вәл. Пура-пурайн лўв пухнәдал пилн иса щив яңхәл па шенк сәмәңа хўл велпәсләл. Юхи хәншум оләтн тәм хәнты ими пенсияя мәнәс па тәп ай хидылдаа нәтты пәта иши тәхи хуши рәпиттү хашац.

Хән ма иньшмәсәм лўвел, муй щирн лўв ай пурал олдәл мәнсәт, тәм нә яснәл тәмиты елды однитсәлә:

— Ма Ай Салым юханән Совкунины хәнты кәртән ар няврәмәң хоттөл хуяттәт хуши сема питсүм. Аңкем-ащем нивәл няврәмәнмәлтсән: нял пух па нял эви. Яйдам вәншәкәт вәсәт па щит пәта оләнән лыв мүнеч юлн лавәлман вулкемәсәт. Ащев па щи мәр иса хўл па вой велпәслуман яңхәс. Аңкев хотәң войт ёнмәлтәс муй арсыр хот рәпаратайт ләштәтәс. Щи түмпийн, мисәт пәсәс, ай мисәт па ай ошат

даптәс па итәх щосән пүнәңа ювум ошат нух луртәс. Щалта лўң мәр, иса муйкем ма нәмләм, лўв шенккар мөвтү па сорт хўл вәншәс, нух судытәс муй соралтәс. Ащем, вантә, ай хопәлн велпәсләтү яңхәс па вера ар хўл юхи тәс. Щалта аңкемән лыв иса ямсыева ләштәтлыйт па государства мәтә щира сопасләтлыйт.

— **Вера Николаевна, нын, алпа, ащен ом-сүмай павәртхотәнши пурайн худыева ияха вәстү па ёнүмсәтү?**

— Антә. Катра, вантә, колхосат кашәң ай хәнты кәртәтн вәсәт. Эхат лыв иса ямсыева түмпийн вән рүш ширн вәрум кирмаш кәр омсәс. Аңкем иса щата нянь вәрас па тәл пурайн ишкى хәтләтн мүн, ай няврәмәт, лўв пүнладн хошмалтыйлсүв.

— **Мәтә од вүш эвәлт нәң щи вәрәт яма нәмтү питсән?**

— Щи пурайн, алпа, мәнсәма веткем ол вәс, щирн щит 1965-мит од мәнәс. Эхат ма еша вәншәка йисум па лўңән аңкемән-ащемән апшенәлам лавәлтү юлн хайлыюм. Лыв па вән яйналам пила худыева турн верты хәра мәнләт па хотәң войлүв пәта турн севәрдәт. Щалта хор мисәт муй ошат хә ёхлүв хурдәт: и пәләк нюхи юлән мүнчева хайлүв, кимит пеләк па промыслово-охотничий тәхия ащемән мәлдыйт.

— **Вера Николаевна, муйсәр хўл нәң ащен ведәс па муй хура-суп вәнтән вәлтү войт велпәсләс?**

— Совкунины рәт кәртәвән вәлмевән, ащем иса ай хопән яңхәспа итәх пурайн шенк ар сорт па

вән мөвтү хўлдат юхи тәс. Щалта мүн ўңкев пила щи хўлдат ямсыева нух дәштәлдүв па хўл плана мәтә щира хайлүв. Сүсән, хән няврәмәт ўшколая тәтү вүшта йил, мүн вән хоп күтүп моторән хоп дыпип тәлъиева судән па соралтум хўлән ләп пунләв. Хулна мүнчева хоп дыпийн яма омәсты тәхи ўң тәрмәл. Па щи түмпийн вән моторән хопев юпийн ащем нялкем хўлән ләлтум ай хоп па түншириңа ләштәтләп па щиты тәлаң хопән картел щирн айлта Лемпино кәртә щи юхатлүв. Тәта, вантә, вән яйдам интернаты па ўшколай елды вәнләт түйләтү щира хашләт, аңкем-ащем лўң мәр сопаслум хўлләл государства мәлдән. Щи юпийн лын мүнчева мосты дәтуттәт муй пурмәсәт дапкайн дәтләт па айлтыева рәт кәртыева мәнлүв. Хўл түмпийн ащем ям ар күрән войтәттөвийн муй сүсн павтәс. Щи вәнт вой нюхет ишиты промыслово-охотничий тәхия мийляслә. Ащем ям вой велпәсләтү хәя вәс. Вәнт эвәлт юхаттәлн, ләнки, нюхәс вой па вухсар тәлъиева тәл. Щалта щи вәнт вой сухат ямсыева ләштәлдә, нух соралләдә па кашәң вой щирн атэлт хираты пунләлә. Ма яма нәмләм, муй арат арсыр арвой сух лўв вой вүты хәева Лемпино кәртәвән мийляс. Мүн па, лўв няврәмдал, нәмултү пу-

Н€

райн тынән вой сух милдät муй ләмäтсүхат иса ѣн па тайсүв. Иса рүш вален-кайнит па нәй вансахан енумты хүватэвн яңхсүв. Тәпметай апицием шовар сух эвәлт ёнтум сәхие тайс па щи.

- Нын тәп и хоттөл ёх Совкунины кәртән хуши вәстән?

- Ма сырья щи луп-сум, хуты тәп мүн атэлт ширн щата вәлты хашсүв. Па мосан, еллы ищиты щи ай кәртэвән вәсүв па ащев шенк лавартана мәшиитти питтас. Щит пәта ѣкташсүв па Лемпино кәртә касадсүв. Яйналам, вантә, ащем вәлупсы ширн каш иса ѣн тайсанын вәлты. Лыв тата вошан сохад євәтты тәхийн пилорама хуши рәпитетти питтас. Щиты ай ханты кәртыенән ма иса 14-мит ол вүш вәнта вәсүм. Вәнлтыйләмәм пурайн тәпинтернатаныңкемән ащемән хайлсаюм.

- Муй ширн нын кәртән нәм рүш щира туулмаشتаты рахал?

- Ма, вантә, Салым юхан хантэт ясән ищиты юрәмәсем. Тәп тата мосванын Салым мүвийис вәрәт оләнән єслум киника ямсыева лүнгәтсүм. Щата мүн кәртэв оләнән тәмиты хәншман вәл: «Сов - щит сөв, ку - щит хә, нә - щит не. Щи ширн Совкунэ - щит сәвән хүяттә». Мүн опраш нәмев ищиты хәншман вәл. Рүш пәп икет сырья 18-мит иис вүш эвәлт Салым юхан хүват вәлты ханты ёхлувын ләнхлала пойкәтты хүссәт па щи пурайн мәтты ки мәт олән опраш нәмәт тывсәт. Щиты Совкунэ ханты рәт хәннекүяттәт Совкунины ширн рүш Тәрум хот пәп икйин непека постасыйт па ин тәмхәтл вәнта мүн щи опраш нәмев вәлупсы ширн елды тәләв. Иши киникайн ма лүнгәтсүм щимәш вәр, хуты мүн ханты ёхлув катра пу-

райн шенк каршат муй луван-сомаңатвәсат. Мәт караш ханты хә кәт мәтра пәлдат таймәл, дүв иимел еша ләлшак дүв эвәлтәла лоймәл. Ма щатьщащем ики кәртән хәннекүяттәт Вән Петра икия нәмәтсы. Щит пәта ма яйналам ищиты ям луваткем вәнта па каршата енумсат.

- Вера Николаевна, ѿшколая мәнмәнән, алпа, рүш ясәнән яма хошсән путтартты?

- Ма щи ѿшос иса ханты ясәнән путтартсүм паешаруңцирнәйнәләм эвәлт вәнлтыйлсүм па щит пәта вәнлтаты вәр шенк сәмәнә тайсем. Хән па ѿшколаеметшуптасем, икия мәнсүм. Ям хә манәма дикмәс. Мин кәт пух тайсумән па ѿнмәлсүмән. Тәп 2011-мит одн дүв ѹнтәма иис. Щалта иса ияха рәт кәртәма яңхлумән, щата вәллумән па иса хүл ведпәсәлдәмән па пухнәлдүв ищиты щи вәрата вәнлтасүв. Юхи хашсүм оләтн иса пухлам щата хүл ведләт. Вән пухем нял нявшем тайл, ай пухем - и пух. Щалта дыв ар хүл, катра иты, Лемпино кәртәва Совкунины рәт мүвеев эвәлт тәләт пататы предприниматель хүяттә тынылдат. Па ширн, ма ширемән, тәмхәтл вәлты ѣн рахл.

- Тәм ѿшон наң рәт ширн тайты мүвена вәлты ки вохсыйн, мәнсән щив ләлн муй ѣн мәнсән?

- Ма дәлн ин щив навәрман мәнсүм, тәп пилхәем па ѣңкем-ащем щата ат вәсәт ма пидәма. Рәт мүвеем оләнән юхи хашсүм оләтн шенк ар нәмәтсы питсүм.

- Пәмашипа, наңена, Вера Николаевна, тәмәшхүрасаң вәлупсы ширн айкең пәта! Тәлан ёш па тәлан күр наңена!

Владимир ЕНОВ

Конгресс оләнән лупаң

**Ас потты тыләш юхи хашсүм хәтләтн
Пуднават вошин Ямал мүвн Мүвтөл
мират финно-угорской писателят
12-мит вәйтантупсы вәс. Щи пурайн
Марий Эл мүв эвәлт юхтум киникайт
хәншты хә Юрий Соловьев пида
путрәмасум, мосләт муй ѹнтә тәмәш
вән мирхотат па муйсәр унтас лыв ар-
сыр мирәта тәлдәт.**

Мари писатель хә щи оләнән тәмиты айкең верәс:

- Ма айтедн сырсыр хурасаң путтарт рәт ясәнән ай нявшемт пәта хәншты вуянтсүм. Ин вән хүята иисум, «Мари журнал» кәщая рәпитетлүм па ищиты айлат па вән хүяттәт пәта киникайт єсаллум. Вәлупсы хүватн араттедн 11-кем щимәш непек хәншсүм: хәт - ай нявшемтә, вет - вән хәннекүяттә.

- Муйсәр вәр оләнән наң щи киникайт хуши хәншлән па муй унтас лыв лүнгәтты хүяттә тәлдәт?

- Мүн Мариј Эл мүвееван Вячеслав Абукаев вәс, дүв ищиты вәра ар непек хәншас па щиттәт мири шенк сәмәнә тайс. Дүв тәмиты путтартас:

«Кашаң непек хәншты хүят дүв вәнтуум вәлупсы ширләл оләнән киникайт ләштәтл. Нән нух хәншат тәп щи вәр, мәта ут ямсыева вәлән па муйсәр ут оләнән хурамаңа ястәтә веритлән!»

- Юрий, тәмәш вән вәйтантупсәтән, алпа, сырсыр оләтн вәсән?

- Айтә. Ма тәп хәлмитт пүш тәмәш мирхота питсүм па вәритеңлум лупты, хуты тата арсыр писателят па поэттәт дыв хәншум киникайдал оләнән сырсыр айкеңт тәлдәт. Итәх ёх путтартләт, муй ширн тәмийис айлаттәхлүв пәта әмәш непект ләштәттә, дәлн дыв сәмәнә ат дүнгәттәт па щиттәт унтас нявшемт ям вәрата елды вәнлтаты.

Владимир НОСКИН

Культура од пүншсы

Тэндуп тылдыш 28-мит хätäлди Нуви сাংхум вош «Камертон» якäң-арäп хоти «Культура од» пүншты пäты емäңхätл дэштäтс.

Сырыя якхот елпийн Нуви сাংхум вош увас мир культура хот па «Нуви ат» тäхи ёх унтасн мойн мир пäта вен ванлтупсы пүншсы. Арсыр щирн верум вен па ай пурмäсät тумпийн Касум, Полнаваёт па Нуви Сাংхум вош эвэлт иис верäт тëса вëты имет ишуяц арсыр увас мир пурмäсät верты венлтäсät. Щит пäта емäңхätлда юхтум мойн хайнхеухяттаканят, намтäт ёнтты, сак карäтты, тунты эвэлт ай хушапäт верты, нюки эхтыйн юх карн хайншэт шуратты щир тайсät. Щи тумпийн Касум кэрт эвэлт юхтум «Нумсäн ёх» тäхи нявремäт па Нуви Сাংхум вошäн «Верäң нявремäт» увас мир юнтуятт мира ванлтäсät па нарасьюхэн юнты венлтäсät.

Тämхätл Нуви сাংхум районан кätхушъян культура хот, киникайтлүннäтты ян тäхи, арсыр ванлтупсэт дэштäтты кätхот, нявремäт пäта лапäт искусствайт ўшкола репитäл. Мänum кät од мäр тäта ям арат культуры тахетомässыйт па иилпайт. Нуви сাংхум

воши киникайт лүннäтты хот, «Камертон» нэмпийкты-ариты тäхи па искусствайт ўшкола иилпайт. Лыхма кэртэн культура хот иилп тäхия касалды. Касум воши пурмäс äкäтты па шавиты иилп тäхия омäссы. Полнаваёт кэрт «Родник» культура тäхия иши иилпайт.

Кашäң од Нуви Сাংхум районан кät щурäс мултäс арсыр емäңхätлдäт, вэйтантупсэт, ванлтупсэт дэштäтлдäйт. Тäm одн «Радуга» якäң тäхи хэлумъян ода иил. Кäщая тäта Югра мёв культура па искусствайт верäт тëты заслуженной репатнек В.В. Агапова вэл. Лёв сот мултäс нявремäт якты вера венлтäл. Мänum одн «Увас хурамäт» арäң-якäң тäхия лүнум ненциет хэс од постäсät. Тäm хурасäң имиет кашäң од Россия мёв хуваттыйн па па хон пелак мёвбäтн шуши мир культура верäт ванлтäлдäт. «Увас хурамäт» тäхи ёх эхтыйн шуши мир культура верäт даваёлдäл Югра мёв губернатор лауреат нём тайты ими Н.Б. Костылева вэл.

Нуви Сাংхум районан иис верäт яма вëты кätсот мултäс хайнхех вэл. Лёв кütэлн яртъян хуят «Заслуженный мастер России» нём тайлдäт. Нявремäт искусствайт вера венлтаты ўшкола тäm одн няльян ода иил. 2012-2013-мит однан мäр тäта венлтыйлты нявремäт мет ар сыр-сыр ишäк непекät па мойлупсэт ёша павäтсät.

Районан киникайт лүннäтты хотятн 150 щурäс мултäс киника шавиман тайлы. Кашäң од тыв хэлумъян щурäс мултäс хайнхех юхтыйл. Щи тумпийн тäта арсыр

ванлтупсэт, дүнтуупсэт, мастер-классэт па компьютер вера венлтäтти вэйтантупсэт дэштäтлдäйт.

Емäңхätл однитум пурайн Нуви сাংхум район кäщя ики С.П. Маненков, Россия мёв госдума депутат ики Л.Я. Симановский па искусствайт вера венлтäтти ўшкола кäщя ими Е.В. Минокова юхтум мира вүща яснäтпутäртсät. Щи юпийн өмäш па елпäн арäң-якäң хäр ванлтäсä.

Мänum одн Россия мёв хуваттыйн Нуви Сাংхум район мет хурамäц па мет систам воша альсы.

Ирина САМСОНОВА

**Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№7 (3403), 4.04.2014**

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры

Издатель
Департамент общественных
связей Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467)33-24-02

Ответственный секретарь –
Новуюхова Н.В.
Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52

E-mail: luima@ugracom.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ОАО «Издательский дом
«Новости Югры» г. Ханты-
Мансийск, ул. Мира, 46.

Подписано в печать:

по графику 2.04.2014 г.
в 16.00.; фактически
2.04.2014 г. в 16.00.

Индексы 04393, 54393

Тираж 2210 экз. Заказ 1387.

Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.
Свидетельство о
регистрации ПИ №72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.